

1. — Vu que les études sur le degré géothermique dans les régions volcaniques ne présentent pas seulement un intérêt pour la science pure, mais également pour les applications industrielles, l'Union émet le vœu que le Gouvernement Italien veuille bien charger son Comité National de Recherches d'entreprendre de telles recherches dans les volcans d'Italie, et surtout au Vésuve.

2. — Vu l'importance que possède pour la science, l'étude des volcans éteints et des laves de la Mer Égée, l'Union exprime le vœu que le Laboratoire de Pétrologie de l'Université d'Athènes continue ses recherches systématiques relatives à cette question.

3. — L'Union émet le vœu que, conformément à la proposition primitive faite par M. ΚΤΕΝΑΣ, de l'Académie d'Athènes, le nouveau volcan des îles Kaménis de l'archipel de Santorin, dont l'éruption a débuté le 11 août 1925, conserve le nom du grand savant Fouqué¹.

4. — Vu l'intérêt international que présente la mesure de la vitesse de propagation des ondes longitudinales et transversales dans les magmas solides et fluides près du point de fusion, l'Union exprime le vœu que les États ayant des volcans actifs dans leurs territoires ou celui de leurs colonies, entreprennent de pareilles mesures.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.—*Ἡ Μινωϊκὴ-Μυκηναϊκὴ θρησκεία καὶ ἡ ἐπιβίωσις αὐτῆς ἐν τῇ ἑλληνικῇ θρησκείᾳ, ὑπὸ κ. Ἄντ. Δ. Κεραμοπούλλου.*

Ἄφ' ὅτου ἠρξάμεθα γνωρίζοντας τὸν Μυκηναϊκὸν καὶ τὸν Μινωϊκὸν πολιτισμὸν, ἐδημοσιεύθησαν μὲν ἐν γενικοῖς βιβλίοις, ὡς εἶναι τὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ «Αἱ Μυκῆναι καὶ ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς» καὶ ἄλλα, καὶ κεφάλαιά τινα περὶ τῆς θρησκείας τῶν παλαιῶν ἐκείνων χρόνων, ἐδημοσιεύθησαν δὲ καὶ πολλαὶ μονογραφαί, ἐν αἷς διακρί-

¹ Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἐλήφθη διότι καταβάλλεται προσπάθεια ὅπως ἀτονίσῃ ἡ ὀνομασία εἰς μνήμην τοῦ Φουκέ (ἴδε Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1, 1926, σ. 76). Ἄφου ἐξετάσθησαν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα ἀνεγνωρίσθη παμφηφεὶ ἡ προτεραιότης τῆς ὡς ἄνω ὀνομασίας.

Ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς Γεωδαιτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ διετύπωσεν μερικὰς παρατηρήσεις κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ὀλομελείας τῆς 9 Σεπτεμβρίου ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτό, μὴ γνωρίζων ὅτι εἶχεν ἤδη ληφθῆ σχετικὴ ἀπόφασις τοῦ ἡφαιστειολογικοῦ τμήματος. Ἐθὺς ὁμοῦς ὡς ὁ γραμματεὺς τοῦ τμήματος ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ δὲν εἶναι δικαιολογημένα, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γεωδαιτικῆς Ἐπιτροπῆς συμφώνησαν μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς ὀλομελείας.

νονται αί τοῦ EVANS, ὅστις προήγαγε σπουδαίως τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος καὶ μέλλει νὰ εἶναι ἥρωὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ὁ MARTIN NILSSON, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λούνδης, μετὰ τινὰς ἄλλας σχετικὰς μελέτας φερούσας τὴν σφραγίδα τῆς σοφίας, ἐδημοσίευσεν ἀγγλιστὶ δλόκληρον μέγα βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον *The Minoan-Mycenaean Religion and its survival in greek Religion*, Lund 1927, σελ. XXIII+582, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται τὸ θέμα τοῦ συγγραφέως.

Ὁ NILSSON χρησιμοποιοῦν τὴν παντοδαπὴν παράδοσιν, τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ τὰ γλωσσολογικὰ τεκμήρια καὶ ὑποβάλλων πάντα ὑπὸ αὐστηρὰν βάσανον, καταλήγει εἰς πορίσματα νέα περὶ τῆς θρησκείας τῶν παναρχαίων καὶ τῶν ἔπειτα κατὰ διαδοχὴν χρόνων.

Πρὸς τοῦτο ἐν μακροῦ εἰσαγωγῇ καθορίζει πρῶτον δύο παράγοντας, ἑλληνικὸν καὶ κρητικόν, πρὸς σχηματισμὸν τῆς θρησκείας. Ἐπειδὴ δὲ εὐρίσκει τὰς αὐτὰς μορφὰς τῆς θρησκείας ἐν τε τῇ ἐκδήλωσι μινωαῖκῃ Ἑλλάδι (Μυκῆναι, Τίρυνς) ὡς καὶ ἐν Κρήτῃ, ὀνομάζει αὐτὴν διὰ συνθέτου ὀνόματος Μινωαῖκην-Μυκηναῖκην. Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης εἰσαγωγῆς θὰ συμπτύξω γενικὰς τινὰς γνώμας τοῦ ἀνδρός, ἀξίας ν' ἀκουσθῶσι καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἀντιπαρέλθω τὸ πρῶτον μέρος καὶ θὰ ἔλθω εἰς τὸ δεύτερον, ἔνθα ἔχω νὰ προσθέσω τι εἰς τινὰ σημεῖα.

Τὴν ἐμφάνισιν τῆς θρησκείας ταύτης ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εὐρίσκει ἀπὸ τοῦ 1600 π. Χ. περίπου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς τρίτης μεσομινωαῖκῆς περιόδου τοῦ EVANS καὶ οὕτω θέτει τὸ ἐρώτημα, τίς εἶναι ὁ λαός, ὅστις ἐν Ἑλλάδι παραλαμβάνει τὴν θρησκείαν ταύτην τότε μετὰ τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς τέχνης συγχρόνως, καὶ ἂν ἡ παραλαβὴ αὕτη ἐγένετο, ὡς νομίζουσιν ἄλλοι, δι' ἐποικισμοῦ τῶν Κρητῶν ὑποταξάντων τὴν Ἑλλάδα ἢ ἀντιθέτως δι' ἐπιδρομῆς τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος εἰς Κρήτην καὶ λεηλασίας καὶ ἀπαγωγῆς ἔργων τέχνης καὶ τεχνιτῶν καὶ διὰ τῆς οὕτω ἐπελθούσης γνώσεως καὶ τῆς θρησκείας, ἣτις ἀφ' ἐτέρου δὲν ἦτο ἄγνωστος ἐν ἀπλουστέρᾳ τοῦλάχιστον μορφῇ εἰς τοὺς προέλληνας κατοίκους τῆς Ἑλλάδος· τούτους δὲ δέχεται συγγενεῖς τῶν Κρητῶν καὶ μικρασιατικῶν τινῶν φυλῶν, ἣτοι μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν ἀρίαν φυλὴν, ἀλλὰ ἦττον πεπολιτισμένους ἢ οἱ Κρητες.

Ἀπαντῶν εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἐν Ἑλλάδι τύπος τοῦ μεγάρου, ἄγνωστος ἐν Κρήτῃ, ἡ παρουσία τοῦ διὰ ξηρᾶς κομιζομένου ἀπὸ βορρᾶ ἠλέκτρου ἀφθόνου μὲν ἐν Ἑλλάδι, ἐλάχιστου δ' ἐν Κρήτῃ, οἱ χαλιόδοντες κάπρου ὡς ἀγροικότερα κοσμήματα κρανῶν, ὁ ἵππος, οὗ εἰκόνες πολυάριθμοι εὐρίσκονται κυρίως ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατῶν τότε χιτῶν καὶ τέλος ἡ διαφορὰ τῆς γνησίας μινωαῖκῆς τέχνης, ἀλλοτριὰς καὶ κατωτέρας οὔσης πρὸς τὴν μινωαῖκην (π. χ. ἐν ταῖς ἐπιτυμβίαις στήλαις), εἶναι τεκμήρια, ὅτι οἱ δεσπόζοντες τῶν Μυκηνῶν

κύριοι δὲν ἦσαν Κρήτες ἤτοι μινωϊκοὶ ἄνδρες, ἀλλ' Ἕλληνες ἐπιδρομεῖς ἐκ βορρᾶ, βάρβαροι κατ' ἀρχάς, ἀλλ' εὐφρεῖς. Οὗτοι δὲ ἐπέδραμον καὶ εἰς τὴν πεπολιτισμένην Κρήτην καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτὴν ἀπαγαγόντες οἴκαδε ἐξ αὐτῆς ἔργα τέχνης καὶ τεχνίτας. Ἐν τῷ μεταξὺ βεβαίως θὰ ἐπῆλθον καὶ χρόνοι εἰρήνης καὶ εἰρηνικῶν σχέσεων, ἀλλὰ κυρίως ἐν τοῖς πρωτογόνοις χρόνοις τοῦ πολιτισμοῦ ὁ πόλεμος μᾶλλον καὶ ὄχι ἡ εἰρήνη μεταδίδουσιν αὐτόν. Οἱ νικηταὶ ἔχουσι τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν θέλησιν νὰ προσοικειῶνται τὸν πολιτισμὸν τῶν ἡττημένων. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων, ἃ προσάγει, ἐπαναλαμβάνω μόνον τὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐπολιτίσθησαν ὑποτάξαντες τὴν Ἑλλάδα— *Graecia capta ferum victorem cepit*.

Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην εὐρίσκει ὑποστηριζομένην καὶ ὑπὸ τῆς κατανομῆς τῶν ἐλληνικῶν διαλέκτων ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ὅθεν ὀρμώμενος ἐρευνᾷ τὸν τρόπον τῆς τριμεροῦς καθόδου τῶν ἐλλήνων ὡς Ἴωνων, Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων, χρησιμοποιῶν δὲ καὶ τὰς χιτιτικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Μπογάζ-κιοῦ τῆς Φρυγίας καὶ τὰς αἰγυπτιακὰς εἰδήσεις, καταλήγει εἰς τὴν ἐξῆς περίπτου συγκρότησιν τῆς ἱστορίας τῶν παλαιῶν ἐκείνων χρόνων.

Εἶδομεν, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μινωϊκῆς θρησκείας ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι γίνεται περὶ τὸ 1600 ἤτοι εἰς τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς περιόδου. Ἀλλὰ τότε καταστρέφεται ἐν Κρήτῃ ἡ Κνωσὸς καὶ ἡ Φαιστός. Συνάγει λοιπόν, ὅτι ἡ πρώτη ἐκ βορρᾶ ἐπελθοῦσα ἐλληνικὴ φυλὴ τῶν Ἴωνων (Kretschmer, *Glotta* I, 1909 σ. 9) ἐγκατασταθεῖσα ἐν Ἀττικῇ καὶ Ἀργολίδι, ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐγνώρισεν οὕτως ὡς βάρβαρος νικητῆς τὸν ἐκεῖ πολιτισμὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Κνωσὸς καὶ ἄλλα κέντρα τῆς Κρήτης καταστρέφονται καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης περιόδου τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, συνάγει, ὅτι αἱ ἐμπόλεμοι σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης ἐξηκολούθησαν καὶ ἠνάγκασαν μάλιστα τοὺς Κρήτας μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην καταστροφὴν νὰ περιορισθῶσιν ἐν τῇ Κνωσῷ κυρίως, ἔνθα μόνον ἀκμάζει κατὰ τὴν δευτέραν ὑστερομινωϊκὴν ἐποχὴν ὁ ἀνακτορικὸς ρυθμὸς.

Ἄλλ' ἡ Κνωσὸς καταστρέφεται καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς περὶ τὸ 1400 π. Χ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ χιτιτικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ Μπογάζ-κιοῦ γνωρίζουσι τῷ 1336 μέγα κράτος ἐν Ἑλλάδι τὴν Ἀχχαγιᾶδα (ἦ -Fa), ὃ ὄνομα προέρχεται ἐκ παλαιότερου χιτιτικοῦ τύπου Ἀχχαγιᾶδα ἤτοι Ἀχαῖα (E. FORRER, *Vorhomerische Griechen in den Keilschrifttexten von Boghazkioi*, *Mitteil. der deutschen Orientgesell.* N° 63, 1924), συνάγομεν, ὅτι ἐργάται τῆς τρίτης ταύτης καὶ ὀριστικῆς καταστροφῆς τῆς Κνωσοῦ εἶναι οἱ Ἀχαιοί, οἵτινες εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα, καταβάλει τοὺς Ἴωνας καὶ καταλάβει αὐτήν. Ἐκτοτε κέντρον τοῦ μινωϊκοῦ-μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ γίνεται ἡ κυρίως Ἑλλάς,

οὗτος δὲ διαδίδεται μὲν εὐρύτατα, ἀλλὰ καὶ διαφθείρεται, ὅσον τοῦλάχιστον ἐπιτρέπεται νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς βαθμιαίας καταπτώσεως τῆς τέχνης.

Τὸ ἀχαιϊκὸν κράτος ἀκμάζει ἐπὶ τινὰς αἰῶνας· μετὰ τὸν πρῶτον ἐν ταῖς χιττιτικαῖς ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενον βασιλέα Τα-Φα-κα-λα-Φα-ας, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὸν παραδιδόμενον βασιλέα τοῦ Ὀρχομενοῦ Ἐτεοκλέα (Παυσ. IX, 34, 6 καὶ 10 καὶ IX, 35, 1) καὶ ἔχει ὑποτελῆ βασιλέα τινὰ τῆς Παμφυλίας (ὁ πατὴρ τοῦ Ἐτεοκλέους Ἄν-τα-ρα-Φα-ας, ὁ Ἄνδρεὺς ἴσως τοῦ Πausανίου, κεῖται ἐν τινὶ ἄλλῃ χιττιτικῇ κειμένῳ), εὐρίσκομεν βασιλέα τῆς Ἀχχιγιᾶ τὸν Ἀτταρισίγας, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὸν Ἀτρέα. Οὗτος προσβάλλει ἐπανειλημμένως μικρὸν μετὰ τὸ 1250 τὴν Καρίαν καὶ περὶ τὸ 1225 τὴν Κύπρον, ἣτις μετὰ τριάκοντα ἔτη εὐρίσκεται ἀπωκισμένη ὑπὸ Ἀχαιῶν κατ' αἰγυπτιακὰς εἰδήσεις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός, πιστούμενον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν μνηναϊκῶν εὐρημάτων τῆς Κύπρου, ἐγένετο κατὰ τὴν τρίτην ὑστερομινωϊκὴν περίοδον καὶ πρὸ τῆς δωρικῆς καθόδου, ἣτις ἀπέκοψε τοὺς συγγενεῖς τῶν Κυπρίων Ἀρκάδας ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπίσης δὲ πρὸ τῆς διαδόσεως τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, ἀγνώστου τοῖς Κυπρίοις, κομισθέντος δ' εἰς Ἑλλάδα ὕστερον, ὅτε μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν τὴν θαλασσοκρατορίαν, ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Κατ' αἰγυπτιακὰς εἰδήσεις ἐπὶ Ἀμενόφις τοῦ Δ' καὶ Ραμσῆ τοῦ Γ' προσβάλλουσι τὴν Αἴγυπτον «ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς θαλάσσης». Ὁ Ἀμενόφις νικᾷ τοὺς Ἀκαϊδᾶσις, ἣτοι τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ἄλλα φύλα εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου περὶ τὸ 1221, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Ραμσῆς περὶ τὸ 1190 τοὺς Πουλεσάτα, ἣτοι Φιλισταίους τοὺς ἀποικίσαντας τὴν Παλαιστίνην, καὶ τοὺς Δαναοῦνα ἣτοι Δαναοὺς. Αἱ ἐκστρατεῖαι αὐταὶ δεικνύουσι τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐκτάσεως καὶ δυνάμεως τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιῶν.

Τότε ἐπέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ τρίτον κύμα λαῶν ἀπὸ βορρᾶ, ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων. Οὗτοι νικῶσι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀσθeneῖς ἤδη ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων, ὑποτάσσουσιν ἢ ἐξωθοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη καὶ ἔξω τῆς χώρας, ἐκτείνονται εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰς νοτίους Σποράδας καὶ τὴν Παμφυλίαν καὶ δίδουσι τὰ θανάσιμον πλήγμα εἰς τὴν μνηναϊκὴν τέχνην, ἣτις εἶχεν ἐκφυλισθῆ ἤδη τόσον, ὅσον εἶχεν εὐρέως διαδοθῆ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀνταποκρινομένη μέχρι τοῦδε εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀριστοκρατικῆς ἀχαιϊκῆς τάξεως, κατῆλθε βαθμηδὸν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐπληθύνετο διὰ τῆς καθόδου νεηλύδων, μέχρις ὅτου ἦλθεν ἡ μεγάλη καμπὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἢ καθοριζομένη διὰ τῆς εὐρέσεως τοῦ σιδήρου καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, τῆς πόρπης καὶ τοῦ καθαροῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ. Οἱ Δωριεῖς ἐκπροσωποῦσι τοὺς ἔκτοτε νέους σκοτεινοὺς χρόνους, καθ' οὓς, θραυσθείσης τῆς δυνάμεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οἱ Φοίνικες γίνονται θαλασσοκράτορες.

Οὕτω ἀποδεικνύεται, ὅτι Ἕλληνες ἐδημιούργησαν ἢ ἤσκησαν τὸν μνηναϊκὸν πολιτισμόν, δι' ὧν στοιχείων ἔλαβον ἐκ Κρήτης. Τοιοῦτον στοιχείον ἦτο καὶ ἡ θρη-

σκεία. Αί ανώτεροι κοινωνικαί τάξεις προσφκειώθησαν αὐτὴν καὶ μετέδωκαν καὶ εἰς τὸν λαόν. Ἡ ἐγχωρία θρησκεία ὑπεχώρησε προσωρινῶς· ἀλλ' ὅσον ὁ πιστὸς εἰς αὐτὴν λαὸς ἐνισχύετο δι' ἐπηλύδων, ἀντέδρα πρὸς τε τὸν πολιτισμὸν καθόλου τῆς Κρήτης καὶ τὴν θρησκείαν ἰδίαν, ἐπειδὴ ἀμφοτέρω ἦσαν ἐπείσαντα. Ἄν ἡ τέχνη δεικνύη πλείονα στοιχεῖα μινωϊκῆς θρησκείας, τοῦτο ἐγένετο ἐπειδὴ μόνον ἡ ἀριστοκρατία ἠδύνατο νὰ ὑπηρετῆται ὑπὸ τῆς τέχνης οὐχὶ δὲ καὶ ὁ πτωχὸς λαός. Ἐν τέλει ὅμως ὁ λαὸς ἐγένετο ἰσχυρότερος καὶ ἐξέωσε τὴν ἄκρατον μινωϊκὴν θρησκείαν. Ἄλλ' ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐγένετο σύγκρασις καὶ μετὰ θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ θεῶν, ἡ δὲ θρησκεία τῶν ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ κράμα τοῦτο τῆς ἀρχικῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μινωϊκῶν Κρητῶν.

Πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐξέλιξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων παραβλητέον καὶ τὸ ἐξῆς: Ἡ ἠρωολατρεία τῶν ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος ἀποδεικνύεται μυκηναϊκῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἔχνη αὐτῆς δὲν εὐρέθησαν ἐν τῇ Μινωϊκῇ Κρήτῃ, ἠσκήθη δ' ἐπομένως τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ὑπῆρχον πολλοὶ ἡγεμόνες πολεμισταί.

Σπουδαιότατον δὲ τεκμήριον περὶ τῆς δεσποζούσης τάξεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς χρόνοις εἶναι, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία, κυρίως ἡ ἠρωϊκὴ, κατάγεται ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων. Διότι αἱ ἐπισημότεραι ἀρχαιολογικαὶ μυκηναϊκαὶ πόλεις συμπίπτουσι πρὸς τὰ περίφημα κέντρα τῶν ἠρωϊκῶν μυθικῶν κύκλων· ὅσον δὲ σπουδαιότερα εἶναι μυκηναϊκῆς τις πόλις, τόσον σπουδαιότερα εἶναι καὶ ἡ μυθικὴ τῆς φήμη. Ἐν ᾧ δὲ ἡ μινωϊκὴ τέχνη διέτριβε περὶ τὴν λατρείαν καὶ τὴν θρησκείαν, ἡ μυκηναϊκὴ τέχνη ἠρέσκετο εἰς ἀπεικόνισιν μυθολογικῶν παραστάσεων ἠρωϊκῶν (Θεοῦ εὐρημα). Τοιαύτας παραστάσεις παρήγγελλον οἱ ἡγεμόνες τοῦ τόπου, ὡς παρήγγελλον εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας νὰ κτίζωσι μέγαρον ἄγνωστα ἐν Κρήτῃ. Ἡ σπουδαιότης δὲ τῆς ἀδιακόπου συνεχείας τῶν μύθων γίνεται ἔτι μεῖζον, διότι προϋποθέτει συνέχειαν ἀδιάκοπον τοῦ αὐτοῦ λαοῦ.

Ἐπειτα μυθολογικὰ ὀνόματα προελληνικῆς ἢ μινωϊκῆς καταγωγῆς εἶναι σπάνια, ἐν ᾧ τὸ μέγιστον πλῆθος αὐτῶν εἶναι καθαρῶς ἑλληνικόν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι Ἑλληνες ἔπλασαν τοὺς μύθους, καὶ ἂν ἡ μυθολογία ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν Μυκηναίων, οἱ Μυκηναῖοι ἄρα ἦσαν Ἑλληνες.

Παραλείπων νῦν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου, ἔνθα ἐρμηνεύεται εἰς δεκατρία κεφάλαια ἡ μινωϊκὴ-μυκηναϊκὴ θρησκεία κατὰ τὰ σωθέντα μνημεῖα, ἔρχομαι εἰς τὸ δεύτερον, ἀσχολούμενον εἰς τέσσαρα κεφάλαια περὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν (σ. 385).

Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἑλλήνων ἢ μινωϊκῆ-μυκηναϊκῆ γλῶσσα ἐξεβλήθη, ἀλλὰ παρέμειναν λέξεις μινωϊκαὶ πιθανῶς, ἐν αἷς τινες δηλοῦσαι θρησκευτικὰ πρό-

σπατα ὡς Ὑάκινθος, Ῥαδάμανθος, ὃ δηλοῖ, ὅτι ἔχομεν λείψανα τῆς μινωϊκῆς θρησκείας διατηρηθέντα καὶ ὕστερον ἐν συνεχείᾳ.

Ἄλλα τεκμήρια διατηρήσεως μυκηναϊκῆς θρησκείας εὕρισκει ὀρθῶς ἱεροῦς τόπους, ἐν οἷς ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα σήμερον ἀποδεικνύει συνεχῆ λατρείαν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· διότι ὅπου διετηρήθη ἡ λατρεία, εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐπέζησαν οἱ αὐτοὶ θεοί. Ἄν δέ ποτε θεός τις ἢ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἠλλάξεν, εἶναι ὅμως πιθανόν, ὅτι στοιχεῖα τῆς λατρείας ἢ θρησκείας διετηρήθησαν. Ἰσχυρὰ τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι κυρίως ὅσα εὕρηται ἐκτὸς τῶν πόλεων, ὡς εἶναι τινα ἱερὰ σπήλαια ἐν Κρήτῃ, τὸ τοῦ Ψυχροῦ, τὸ τοῦ Πατσοῦ κ. ἄ., ἐν οἷς πιστοῦται λατρεία συνεχῆς καὶ μετὰ τοὺς μινωϊκοὺς χρόνους. Πολλῶν πλείονα ὅμως παραδείγματα ἔχομεν ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι «ἐνθα ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων θρησκευτικῶν κέντρων, Δελφῶν¹, Δήλου, Ἐλευσίνος, Ὀλυμπίας, τὰ τρία πρῶτα ἔχουσι μυκηναϊκὴν τὴν ἀρχὴν» (σ. 400 ἐξ.), λειτουργοῦντα ἀδικκόπως καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα ἑλληνικοῖς χρόνοις. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ μικρότερα ὡς τὸ τοῦ Ὑακίνθου, μυκηναϊκοῦ πάλαι ποτὲ θεοῦ ἐν Ἀμύκλαις, τὸ τοῦ Μενελαίου, τὸ τῆς Καλαυρείας, τὸ τῆς Ἀφαίας ἐν Αἰγίνῃ κ. ἄ., ἐν Τεγείᾳ, Ἐλατεῖᾳ, Νεμέᾳ.

Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰ τελευταῖα παραδείγματα δὲν ἀποδίδει (σ. 405) μεγάλην σημασίαν, διότι ἴσως ταῦτα δηλοῦσιν ἀπλῶς τόπους κατωκημένους ἐν μυκηναϊκοῖς χρόνοις, νομίζω — ἐν τούτῳ δὲ τῷ σημείῳ ἔρχεται ἐμὴ προσθήκη — ὅτι δυνάμεθα νὰ προσδράμωμεν εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Θήβαις Ἀμφιαρείου :

Ἐν τοῖς *Θηβαϊκοῖς* μου (= Ἄρχ. Δελτ. III, 1917, σελ. 261 ἐξ.) περιγράφω μικρὰς ἀνασκαφάς, ἃς ἐξετέλεσα εἰς ἀπόστασιν $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας πρὸς Ν τῆς πόλεως, τῆς τε σημερινῆς καὶ τῆς παλαιᾶς, ἐντὸς ἀμπέλου, πλησίον τῆς ὁποίας τοποθετῶ τὴν «Ποτνιαδα σχιστὴν ὁδόν», καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Δάϊος (*Σχολ. Σοφ. Οἶδ. Τύρο*. 733 καὶ *Σχολ. Εὐριπ. Φοιν.* 1760 πρβλ. καὶ *Θηβαϊκά* σ. 419). Ἐν τῇ ἀμπέλῳ ἐκείνῃ προσεδόκων ἐρείπια τοῦ Ἀμφιαρείου, εὗρον δὲ καὶ ἐρείπια καὶ ἀναθήματα. Λέγω δὲ ἐν σελ. 263 : «Ἐκ τῶν ἀγγείων τρία μὲν τεμάχια ἦσαν *μυκηναϊκά* (τὸ ἐν εἶναι πούς ὑπίποδος ἀγράφου κυπέλλου), ἀναβιδάζοντα τὴν ἐνταῦθα λατρείαν μέχρι τῶν μυθικῶν χρόνων, δύο γεωμετρικὰ . . . ἐκ βοιωτικῶν κυλίκων τοῦ παλαιοῦ τρόπου . . . πολλὰ ἐκ κανθάρων μελαμβαφῶν . . . τοῦ ἔχοντος βραχὺν τὸν πόδα παλαιότερου τύπου . . . δύο δὲ μόνον πόδες ὑψηλοὶ τοῦ νεωτέρου τύπου [δαψιλῶς ἀντιπροσωπευομένου ἐν τῷ Θεσπικῷ πολυανδρίῳ τοῦ 424 π. Χ. πρβλ. *Πρακτικά* 1911, 151 ἐξ. Ure, *Black*

¹ Περὶ λατρείας συνεχοῦς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς (Μαρμαριὰ) τῶν Δελφῶν ἀπὸ χρόνων μινωϊκῶν καὶ ὕστερον ὅρα νῦν Demangel, *Fonilles de Delphes*, Marmaria, II, III, 1926 (topographie). Περὶ λατρείας ἐν τῷ ἱερῷ «τοῦ Ἑρμοῦ» πρὸς Δ τοῦ τεμένους τοῦ Ἀπόλλωνος ὅρα π. χ. *J. of H. St.* 1924, 206, 1925, 219.

glaze pottery σ. 37 και *6th and 5th century pottery from Ritsona* σελ. 35 ἔξ.]... πολλά ἀναθηματικῶν κυαθίσκων ἢ σκυφιδίων μικρῶν κορινθιακῶν... δύο γραπτὰ μελανόμορφα... καὶ τελευταῖον ἐν ἐρυθρόμορφον...» Καὶ σελ. 266: «τὴν πρώϊμον κατάπτωσιν τοῦ ἱεροῦ δεικνύει ἡ ἔλλειψις παντὸς νεωτέρου ὀστράκου ἐν τοῖς χώμασι τοῦ λαξεύματος, ὃ θὰ εἶχεν ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις καταχωσθῆ... τὴν δὲ πενιχρὰν παράτασιν τῆς λατρείας μαρτυρεῖ τὸ ἐν τῇ ἀμπέλῳ ἀσβεστόκτιστον δωμάτιον, ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἡ ἄλλη ὄψις τοῦ ἱεροῦ ἢ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μαρτυρουμένη ὡς καὶ ἡ τότε διασφζομένη πίστις τῶν ἀνθρώπων...».

Προσθέτω νῦν ὅτι πρὸ τινων ἐβδομάδων εὐρέθη ἐν τῇ αὐτῇ ἀμπέλῳ, καθαιρομένου παλαιοῦ τινος κεχωσμένου ὑδραγωγείου τῆς πόλεως, καὶ ἕτερον ἀσβεστόκτιστον δωμάτιον, ἐστρωμένον δὲ διὰ ψηφιδωτοῦ Ἀδριανείων χρόνων.

Ὡστε καὶ ἡ ἐνταῦθα λατρεία μαρτυρεῖται ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ Πausανίου ἐν τόπῳ ἔξω πόλεως κειμένην.

ὑπομνήσκω δὲ καὶ ὅσα ἔγραψα ἐν τοῖς *Θηβαϊκοῖς* σ. 78-79, ὅτι οἱ κτίσαντες τὸν πρῶτον ναὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, δωρικοῦ θεοῦ, ἔξω τῶν ἀρχαϊκῶν Θηβῶν, ἴσως «Ἰδρυσαν αὐτὸν πρὸς συνέχειαν προγονολατρείας τινὸς ἀσκουμένης ἐπὶ τοῦ λόφου ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀνάγονται οἱ κατωτέρω (ἐν τοῖς *Θηβαϊκοῖς* σ. 80 ἔξ.) περιγραφόμενοι μυκηναϊκοὶ τάφοι οἱ ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ λόφου λαξευτοὶ» κλπ. Ἡ λατρεία ἐνταῦθα συνεχίζεται καὶ σήμερον ἐν τῇ γειτονικῇ πρὸς τιμῆν τοῦ Ἀγ. Λουκᾶ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ νεκροταφείου, ὅπερ ἐν Βυζαντιακοῖς χρόνοις ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Παραπέμπω δὲ καὶ εἰς τὰς σελ. 248-249 τῆς *Αρχαιολ. Ἐφημ.* 1910 περὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐρήμου λόφου Δραγατσούλας, $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας πρὸς ΝΔ τῶν Θηβῶν, ἱεροῦ, ὅπερ, ἀναγόμενον ἴσως μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, κατεστράφη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. (ἄρα *Θηβαϊκά* σελ. 290, καὶ 233₂).

Πάντα ταῦτα ἠγνοήθησαν δυστυχῶς ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ βιβλίῳ τοῦ NILSSON.

Ἐξακολουθῶν δὲ (σελ. 405 ἔξ.) ὁ NILSSON τὴν ἔρευναν περὶ τῆς ἐν ἐλληνικαῖς χρόνοις ἐπιβιώσεως τῆς μυκηναϊκῆς θρησκείας, λέγει, ὅτι ἱερά τινα ἐντὸς πόλεων δεικνύοντα συνέχειαν λατρείας ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, δέονται προσοχῆς πολλῆς, ἐπειδὴ ἐν ταῖς πόλεσιν ἰδρύθησαν πολλὰ ἱερὰ ἄνευ μυκηναϊκοῦ προδρόμου, ὅτε τὰ μυκηναϊκὰ εὐρήματα δύνανται τυχαίως νὰ εὐρίσκωνται ἐντὸς τῶν βαθῶν στρωμάτων τῶν ἱερῶν τούτων. Πάντως ὁμως καὶ οἱ μυκηναῖοι τῶν πόλεων τούτων ἤσκουν λατρείαν τινά. Πιθανὰ χρήσιμα πρὸς τὸν σκοπὸν μας ταιαῦτα ἱερά εἶναι τὰ ἐπιφανῶν τινων μυκηναϊκῶν κέντρων, περὶ ὧν γινώσκομεν, ὅτι ὁ ναὸς τῆς πολιούχου θεᾶς ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου, ὡς συνέθη ἐν Ἀθήναις, Τίρυνθι, Μυκήναις, ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Ἀργολίδος, ἔνθα ἦτο

ἡ μυκηναϊκὴ πόλις Πρόσυμνα, ἣς εὐρέθησαν καὶ οἱ μυκηναϊκοὶ τάφοι, καὶ ἔνθα διεπιστώθη συνεχῆς ζωὴ ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν χρόνων. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους τὴν δημοσίαν λατρείαν ἐτέλει ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ. Ὁ ἀνακτορικὸς δὲ ναῖσκος τοῦ βασιλέως ὑπῆρξε πρόδρομος τοῦ ἔπειτα ναοῦ, τῆς λατρείας ἐπιζητήσεως μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν ἀχαιῶν βασιλέων. Εἶναι δὲ γεγονός, ὅτι θεαὶ θήλειαι εἶναι αἱ πολιούχοι αὗται, θεᾶς δὲ μάλιστα καὶ οὐχὶ θεοὺς ἐλάτρουον οἱ μυκηναῖοι.

Ἄλλὰ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἱερῶν ἐν πόλεσι δυσκολεύεται νὰ πολλαπλασιάσῃ καὶ λέγει (σ. 411): «Αἰσθανόμεθα ἰσχυρὸν πειρασμὸν νὰ ἀναζητήσωμεν ὁμοίαν σχέσιν μεταξὺ τῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ κυρίως ἑλληνικοῦ ναοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις κέντροις τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν Ἀργολίδα σπουδαιότατη εἶναι ἡ Βοιωτία, ἀλλ' ἡ ἔρευνα ἐναυθὰ εἶναι ἀδύνατος. Ἡ νέα πόλις τῶν Θηβῶν εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους, ἐφ' οὗ καὶ ἡ μυκηναϊκὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ, ἕνεκα τούτου δὲ κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς τὰ ἀρχαῖα λείψανα. Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον ἀνευρέθη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νέας πόλεως, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν λείψανα ἑλληνικῶν ναῶν. Ὅ,τι ἔκτισαν οἱ Ἑλληνες κατεστράφη».

Διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου — καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῷ σημείῳ ἔχω νὰ προσθέσω — διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου ἀντιπαρήλθεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ σπουδαιότατον μνημεῖον καταδεικνύον ἀριδῆλως συνεχῆ λατρείαν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς δευτέρας ὑστερομινωϊκῆς περιόδου μέχρι τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ NILSSON ἐπεθύμει νὰ εἶχεν εὐρεθῆ τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἑλληνικὸς ναὸς τῆς πολιούχου θεᾶς. Τὸ ζεῦγος τοῦτο τῶν διαδόχων οἰκοδομημάτων ἀληθῶς δὲν ἀνεκαλύφθη, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Καδμείας κατὰ τὸν Πausανίαν 9, 16, 5. «Τὸ δὲ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς Θεομοφόρου Κάδμου καὶ τῶν ἀπογόνων οἰκίαν ποτὲ εἶναι λέγουσι». Ὅτι δὲ ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη ἦσαν πολιούχοι θεαὶ τῶν Θηβῶν ἀνέπτυξα ἤδη πρὸ δεκαετίας διεξοδικῶς ἐν τοῖς **Θηβαϊκοῖς** μου (1917 σ. 353 ἐξ.). Ἄλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων οὕτω συνεχισθείσης λατρείας, καὶ ἂν ποτε πιστωθῆ δι' ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν, ὅπερ δὲν ἀποκλείεται ὅλως, οὔτε τόσον παλαιὸν θὰ εἶναι οὔτε τόσον σαφές καὶ ἔντονον, ὅσον εἶναι τὸ διαλαθὸν αὐτὸν ἐν τῷ ἤδη ἀνακαλυφθέντι ὑπ' ἐμοῦ παλαιότερῳ (πρόβλ. **Θηβαϊκὰ** σελ. 353) ἀνακτόρῳ. Περὶ τούτου ὁ Πausανίας (9, 12, 3) λέγει: «Φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι (οἱ σύγχρονοι αὐτῷ δηλ. Θηβαῖοι), καθ' ὅτι τῆς Ἀκροπόλεως ἀγορὰ σφισιν ἐφ' ἡμῶν πεποιήται, Κάδμου τὸ ἀρχαῖον οἰκίαν εἶναι. θαλάμων δὲ ἀποφαίνουσι τοῦ μὲν Ἀρμονίας ἐρείπια καὶ ὃν Σεμέλης φασὶν εἶναι, τοῦτον δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἄβατον φυλάσσουσιν ἀνθρώποις. Ἑλλήνων δὲ τοῖς ἀποδεχομένοις ἄσαι Μούσας ἐς τὸν Ἀρμονίας γάμον τὸ χωρίον ἐστὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἔνθα δὴ φασὶ τὰς θεᾶς ἄσαι». Ἐπειδὴ δὲ ἀμέσως κατωτέρω ὁ Πausανίας λέγει περὶ τοῦ κεραυνοῦ,

ὅστις ἐνέπρησε τὸ ἀνάκτορον τοῦτο κατὰ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, δῆλον γίνεται, ὅτι τὸ ὄλον ἐρείπιον, ὃ εἶδεν ὁ Πausanias, ἦτο ἐρείπιον ἐκ πυρκαϊᾶς. Τοιοῦτον δ' ἐγίνωσκε τὸ ἐρείπιον καὶ ὁ Πίνδαρος (Ὀλ. II, 25) καὶ ὁ Εὐριπίδης (Βακχ. 1 ἐξ. 597 ἐξ.), προσθέτων ὅτι ἦτο ἄβατον ἱερὸν ὁ σηκὸς τῆς Σεμέλης· τοῦτο δὲ συμφωνεῖ πρὸς ὅ,τι γινώσκουμεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἐκ τῆς ἀνασκαφικῆς ἀρχαιολογίας περὶ τῶν κεραυνοπλήκτων τόπων, τῶν ἐνηλυσίων, ἅτινα διεμορφοῦντο ὡς ἱεροὶ σηκοὶ περιπεφραγμένοι καὶ ἄβατοι ἦτοι ὡς τόποι λατρείας. Ἄν δὲ τὸ εὗρεθὲν ἐρείπιον εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνάκτορον, ὡς ἀπέδειξα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1909 (Ἄρχ. Ἔφ. 1909 σ. 106, 111 ἐξ. Θηβαϊκὰ σ. 338 ἐξ.), δέχεται δὲ καὶ ὁ NILSSON καὶ ὅλος μέχρι τοῦδε ὁ ἀρχαιολογικὸς κόσμος, ὁ τύπος οὗτος τῆς λατρείας τῶν ἐνηλυσίων κατάγεται ἀπὸ τῆς δευτέρας ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, ὅτε ἐκτίσθη, ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τρίτης, ὅτε ἐπυρπολήθη τὸ ἀνάκτορον τοῦτο. Τοῦτο τὸ χρονικὸν σημεῖον εἶναι τελευταῖος terminus a quo διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λατρείας τῶν ἐνηλυσίων. Ἐκ τινων δ' ἐπιγραφῶν, ἀναγεγραμμένων εἰς τὴν δεξιὰν παραστάδα τοῦ ἐν Δελφοῖς θησαυροῦ τῶν Θηβαίων, μανθάνομεν, ὅτι κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. ὁ σηκὸς τῆς Σεμέλης ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀσύλου ἱεροῦ τοῦ Διονύσου τοῦ Καδμείου, ὅπερ εἶχεν ἱερέα καὶ ἐπιμελητάς, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν Διονυσιακῶν τεχνιτῶν, καὶ ἀγνωσθέντων, καὶ ὅτι ἐτελοῦντο ἀγῶνες τριετηρικοὶ καὶ θυσίαι καὶ ὅτι στήλαι ἐνεπίγραφοι ἀνετίθεντο «παρὰ τὸν σηκὸν τῆς Σεμέλης» (Πρακτικὰ τῆς Ἄρχ. Ἔτ. 1911, σ. 151 ἐξ. πρβλ. POLAND, griech. Vereinswesen σ. 136).

Ἀπέδειξα προσέτι ἐν τῇ Ἄρχ. Ἔφ. τοῦ 1909, 111 ἐξ. ὅτι τὸ ἄβατον τῆς Σεμέλης καὶ ὄλον τὸ ἐρείπιον διετηρήθη λατρευτὸν ὅσον χρόνον διετηρήθη καὶ ἡ ἀρχαία θρησκεία ἦτοι μέχρι περίπου τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ., ὅτε ἀπολέσαν τὴν ἱερότητα αὐτοῦ ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἀγορᾶς τῶν ὀψίμων τούτων χρόνων καὶ ἔπειτα ἐπὶ τῆς Βυζαντιακῆς καὶ τῆς τουρκικῆς ἐποχῆς καὶ μέχρι σήμερον, ὅτε ἀνασκάπτεται. Τὰ ἐρείπια εὐρίσκονται ἄμορφα ἀλλὰ συμπαγῆ καὶ ἀδιατάρακτα, ὡς ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πυρκαϊᾶς, 1400 ἔτη περίπου π. Χ. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίστευτον, ἀλλ' εἶναι βέβαιον, τοὺς δὲ περὶ τούτου πείθοντάς λόγους ἐξέθηκα ἤδη ἐν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευομένοις μελετήμασί μου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ NILSSON ζητεῖ βέβαια παραδείγματα συνεχοῦς ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων λατρείας ἐντὸς πόλεων, συνιστᾷ δὲ πολλὴν προσοχὴν ἐν τούτῳ, διότι θὰ ἠδύναντο νὰ συμπέσωσιν ὅλως τυχαίως ἐπὶ μυκηναϊκῶν λειψάνων νεώτερα ἱερά, — τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνασκαφέντος ὑπ' ἐμοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου εἶναι τὸ ἄριστον πάντων τῶν ὑπὸ τοῦ NILSSON προσκομισθέντων παραδειγμάτων, διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τῶν κινδύνων τούτων. Διετηρήθη αὐτούσιον, ἄθικτον καὶ σεβαστὸν ἐν τῇ θρησκείᾳ μέχρι τῆς κατισχύσεως τοῦ Χρι-

στιανισμού ἐν Θήβαις, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα μέχρι σήμερον, ἐπειδὴ, ἀποτελέσαν μέρος τῆς ἀπὸ τοῦ Κασσάνδρου μέχρι σήμερον πενιχρᾶς ἀγοραίας πλατείας τῶν ἐπὶ τῆς Καδμείας οἰκούντων Θηβαίων, δὲν ἐδέχθη οὔτε δημόσια οὔτε ἰδιωτικὰ κτίσματα νεώτερα, πλὴν ὠρισμένων τινῶν, τῶν πλείστων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ἐγένετο δ' ἤδη περὶ τούτων ὁ προσήκων λόγος ὑπ' ἐμοῦ ἀλλαχοῦ.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ὡς εἶπον, ἐκτίσθη κατὰ τὴν δευτέραν ὑστερομινωϊκὴν περίοδον καὶ ἐκοσμήθη διὰ καλλιτέχνων τοιχογραφημάτων εἰκονιζόντων πομπὴν γυναικῶν κομιζουσῶν δῶρα. Τοιαύτας παραστάσεις ὑπολαμβάνω θρησκευτικᾶς, ἐπομένως τὰ δῶρα κομίζονται οὐχὶ τῇ βασιλίσῃ, ἀλλὰ θεᾷ τινι. Θεᾶς δ' ἐλάτρευον κυρίως, ὡς εἶπον, οἱ Μινωϊκοὶ-μυκηναῖκοι ἄνθρωποι. Ἄν δὲ τοῦτο ἀληθεύῃ, αἱ ἔξω-μοι στολιδῶνται ἐσθῆτες τῶν γυναικῶν, δὲν ἀντιπροσωπεύουσι, νομίζω, ἀκμάζοντα τότε ἐν Ἑλλάδι συρμόν, ἀλλὰ παλαιὰν κατάστασιν ληφθεῖσαν μετὰ τῆς θρησκείας. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ: οἱ ἄγιοι εἰκονίζονται φοροῦν-τες ἱμάτια μὴ χρησιμοποιούμενα νῦν ἐν τῇ βίῳ.

Βραδύτερον κατὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ὑστερομινωϊκῆς περιόδου ἢ ἀρχομένης τῆς ἐπομένης (οὐδεὶς μικρὸς ἀμφορίσκος, ἡμισυ δὲ εἰδῶλιον τοῦ συνήθους ἐν τοῖς μυκηναϊκοῖς θαλαμοειδέσι τάφοις τύπου εὐρέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ μέχρι τοῦδε), τὰ τοιχογραφήματα ταῦτα, βλαβέντα πιθανῶς, ἀντικατεστάθησαν ἢ δ' ἀντικατάστασις αὕτη ἐγένετο ἐν ἐνὶ μὲν θαλάμῳ διὰ καθαιρέσεως τῶν παλαιῶν καὶ ταφῆς αὐτῶν ὑπὸ τὸ στερεὸν δάπεδον αὐτοῦ τούτου τοῦ θαλάμου, ἐν ἐτέρῳ δὲ θαλάμῳ, ὃν ἀνέσκαψα κατὰ τὸ λῆξαν θέρος, δι' ἐπιθέσεως κονιάματος ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοιχογραφημάτων καὶ κοσμήσεως τῆς νέας ἐπιφανείας διὰ γραφῶν κατωτέρας τέχνης. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ δὲν ἐτίχθη, μόνη δ' ἢ ἐκ κερανοῦ πυρκαϊὰ κατέστρεψε καὶ κατέστησεν οὕτως αὐτὸ ἱερὸν ἄξιον λατρείας ἐπὶ δύο σχεδὸν χιλιετηρίδας. Ἐγγραφον δὲ ἐγὼ τῷ 1909 (Ἐφ. Ἀρχ. σ. 121-2): «Ἄν δὲ ταῦτα τὰ ἐρείπια ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, ἀκμαζόντων ἀκόμη, μέχρι τοῦ χριστιανισμοῦ διετηροῦντο ἱερά, ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν σωθέντων ὀλίγων σπουδαιωτάτων τεκμηρίων περὶ τῆς ὁμοιότητος εἰ μὴ τῆς ταυτότητος τῆς λατρείας καὶ θρησκείας κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς καὶ τοὺς ἔπειτα ἑλληνικοὺς χρόνους καὶ τῆς στενῆς συγγενικῆς ἀκολουθίας αὐτῶν». Εἰς τοὺς λόγους μου δὲ τούτους ἀναφερόμενος, ἐπανελάμβανον τὸ ζήτημα ἐν τοῖς *Θηβαϊκοῖς* τῷ 1917 σ. 341 συνιστῶν ἐπιμόνως τὸ παράδειγμα τοῦτο θρησκευτικῆς συνεχείας καὶ λέγων, ὅτι «τὰ εὐρεθέντα ἐρείπια ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν σπανίων τεκμηρίων ταυτότητος τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ τῶν ἔπειτα μέχρι τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅστις εἶναι ἢ μόνη μεγάλη θρησκευτικὴ ἀνατροπὴ ἢ γενομένη, ἐφ' ὅσον καὶ αὕτη ἐγένετο τελεία, ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Τὰ τοιαῦτα δὲ τεκμήρια, ἔδει, νομίζω, νὰ συλλέγωνται ἐπιμελῶς ὑπ' ἐκείνων

μάλιστα, οἵτινες δαπανῶνται εἰς βαθεῖαν σοφίαν πρὸς ἀκρίθωσιν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης θρησκευτικῆς ἐν ταυτότητι: γενικῇ ἐξελίξεως, ἀποτελούσης ἤδη παρὰ τὰς ἀτελείας τῆς ἐρεῦνης κτῆμα τῆς ἐπιστήμης». Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1917, ἀλλὰ δὲν ἠτύχησαν νὰ προσπέσωσιν εἰς τὴν προσοχὴν τοῦ ἐξαιρέτου ἀνδρός.

Ἄνάλογον ἀτυχίαν ἔσχον καὶ ἄλλαι μου γινῶμαι σχετικαὶ πρὸς τὸ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἥρωλατρείας κεφάλαιον τοῦ NILSSON. Αὕτη πηγάζει λέγει, (σελ. 514 ἐξ.), ἐκ τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν. Ἡ λατρεία τῶν προγόνων ὑπὸ τῶν ἀπογόνων κατὰ τρόπους καὶ χρόνους ὠρισμένους τηρεῖται ἐπὶ γενεᾶς. Ὅταν δὲ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας παραληφθῇ αὕτη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, γίνεται λατρεία ἥρωος. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους διακρίνονται αἱ δύο λατρεῖαι, διότι τὴν μὲν τῶν νεκρῶν καθορίζει ἢ περιορίζει ὁ νόμος, τὴν τῶν ἡρώων ἔμμος οὐχί, ἀλλ' ἐπιτρέπει νὰ τεληταῖ αὕτη κατὰ τὸν πατροπαράδοτον τρόπον. Ἐὰν μυκηναϊκός τις τάφος ἐτύγχανε λατρείας ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων, προϋποθέτει ὁμοίαν λατρείαν καὶ ἐπὶ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Φέρει δὲ παραδείγματα λατρείας μὲν νεκρῶν κόγχας τινὰς ἐν δρόμοις μυκηναϊκῶν τάφων [παρεῖδε δύο κόγχας τοιαύτας ἐν Θηβαίαις (Θηβαϊκά σ. 82, 110), ὧν ἡ πρώτη ἀντιτιθεμένη ἴσως πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ] καὶ φρέατα ἐν τοῖς δρόμοις καὶ τοῖς τάφοις αὐτοῖς [παρεῖδε τὰ φρέατα Ἄρχ. Δελτ. 1917 σ. 207 ἐξ. (Θηβῶν) καὶ Ἄρχ. Ἐφημ. 1914 σ. 104 (Πύλου).], ἥρωλατρείας δὲ τοὺς βασιλικούς τάφους τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν¹, τὸν θολωτὸν τάφον τοῦ Μενιδίου, τὸν τῆς Κλυταιμῆστρας ἐν Μυκῆναις, τοὺς τοῦ Σπάτα καὶ τοὺς τῶν Ὑπερβορείων παρθένων ἐν Δήλῳ. Εἶτα ἐπάγεται (σ. 536): «Δύναται νὰ προβληθῇ ἢ ἀντίρρησις, ὅτι τὰ ἀναμφισβήτητα τεκμήρια ἥρωλατρείας διαιωνιζομένης ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι καὶ τῶν ἐλληνικῶν εἶναι ὀλίγα».

Ἄλλ' εἰς τὰ Θηβαϊκά μου διεπίστωσα ἱκανὰ παραδείγματα, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ ἐπὶ ἀνασκαφῶν μου. Οὕτω ἐν σ. 107 ἐξ. ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ λόφου τῶν Καστελλίων, ὅστις διερρυθμίσθη τεχνητῶς διὰ λαξεύσεως καὶ χώσεως εἰς

¹ Ὁ NILSSON σελ. 532, παρανοεῖ τὴν ἐν Ἄρχ. Ἐφημ. 1918 σ. 52 ἐξ. γνώμην μου περὶ τοῦ «βωμοῦ», ὅστις εὗρέθη δῆθεν ἐπὶ τοῦ τετάρτου τῶν τάφων τούτων. Ἐγὼ δὲν εἶπον, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ στέγη τῶν τάφων ἦτο ἐκ ξυλίνων δοκῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ τὸν βωμόν. Εἶπον, ὅτι, ὅτε ἐσάπησαν αἱ δοκοὶ καὶ ὑπεχώρησαν, τότε τὰ ὑπεράνω αὐτῶν χώματα διασπασθέντα συνυπεχώρησαν καὶ συνέχωσαν τοὺς τάφους. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ βωμός, ἂν ἦτο ὄντως ἐπὶ οἰουδήποτε τάφου, ἔδει νὰ διασπασθῇ καὶ διαλυθῇ σχεδὸν ὀλοσχερῶς. Ἄφ' οὗ ἔμμος εὗρέθη ἀβλαβῆς καὶ στερεός, ἔδει νὰ ἦτο ποτε ἐκτισμένος ἐπὶ στερεᾶς βάσεως (ἐπὶ τῶν χειλέων δηλ. τοῦ ἄντρου, ὃ ἀνέσκαφα ἐγὼ), ὃ δὲ SCHLIEMANN, καταστρέψας αὐτὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ἀνασκαφῆς, ὅτε ἠγνόει πόσοι καὶ τίνες τάφοι θὰ ἠύρισκοντο, ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἔπειτα πλησίον τῆς πραγματικῆς θέσεως αὐτοῦ ἀλλ' οὐχὶ ἐπ' αὐτῆς ταύτης, διότι εἰργάσθη ἐν τούτῳ ὕστερον κατ' ἀνάμνησιν καὶ εἰκασίαν πεπλανημένην ἕνεκα τῆς μεταβολῆς τῆς ὄψεως τοῦ τόπου μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

τύμβον περιθεόμενον ὑπὸ εὐρείας ζώνης κατὰ τὴν βάσιν καὶ κρύπτει πολλοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους, λέγω, ὅτι «ἡ ζώνη ἴσως, διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὀποίας κατεδλήθη τσαούτη προσοχή καὶ ἐργασία, δὲν ἦτο ἀπλῆ βάσις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐσιώδες μέρος χρήσιμον εἰς τὴν λατρείαν τὴν τελουμένην κατὰ τὸν τύμβον».

Ἐν δὲ σελ. 394 ἐξ. ἀποδεικνύω, ὅτι ὁ τύμβος οὗτος εἶναι ὁ τῶν Λαβδακιδῶν, ἔνθα ἐτάφησαν τελευταῖοι οἱ αὐτόκτονοι ἀδελφοὶ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνεΐκης, οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος. Περὶ τούτων λέγων ὁ Παισανίας (9, 18, 3), προσθέτει: «φασὶ γὰρ καὶ ἄλλοις οἱ Θηβαῖοι τῶν καλουμένων ἡρώων καὶ τοῖς παισὶν ἐναγίζειν τοῖς Οἰδίποδος» καὶ διηγεῖται, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐβεβαίουν αὐτόν, ὅτι κατὰ τοὺς κοινούς ἐναγισμοὺς τούτους, ἡ φλόξ καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς καπνὸς ἐχωρίζοντο εἰς δύο: τὴν ἴσην καὶ μετὰ θάνατον ἡ διχόνοια τῶν δύο ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους. Συνάγω δ' ἐν σελ. 395 τὰ ἐξῆς: «ἡ μεγάλη ἐπὶ κορυφῆς ἐπιφάνεια καὶ ἡ περιθεύουσα τὸν τύμβον ζώνη ἴσως ἦσαν ἀναγκαῖαι πρὸς συρροὴν πολλῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν τέλει τῶν δημοτελῶν ἐναγισμῶν, τῆς θεραπείας τῶν ἡρώων (Ἄριστοτ. περὶ κόσμ. VI), πιθανῶς δὲ καὶ ἐπιταφίων ἀγῶνων (πρὸλ. Ὀμ. Ἰλ. Δ 386 ἐξ. KÖRTE, *Hermes* 1904, 224 ἐξ.), ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸν τρόπον· θεαταὶ ὅμως, καθήμενοι εἰς τὰς ὑπὲρ τὴν ζώνην κλιτύς, θὰ ἠδύναντο νὰ θεῶνται δρομεῖς ἀγωνιζομένους περὶ τὴν ζώνην. Ὅχι δὲ μόνον εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Οἰδίποδος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἡρώας (π. χ. Ζῆθον καὶ Ἀμφίονα [κατὰ τὸν χρῆσμον τοῦ Βάκιδος Παισ. 9, 17, 5]) προσεφέροντο ἐναγισμοί». Περαιτέρω προσθέτω καὶ τὸν Τειρεσίαν καὶ τὸν Ἐκτορα (Λυκόφρ. 1212 ἐξ.) καὶ ἐπάγομαι (σελ. 398): «Αἱ λοιπαὶ αὐταὶ, πανάρχαια λείψανα λατρείας οὔσαι, ἃς προστεθῶσιν εἰς τὰς μνημονευθείσας ἄνω ὁμοίας λατρείας ἄλλων ἐπίσης μυθικῶν ἡρώων (σ. 395 ἐξ.), ὡσαύτως δὲ καὶ ἐρειπίων ἢ λειψάνων ἡρωϊκῶν κατοικιῶν, ὅσα ἢ τῆς Ἀλκμήνης καὶ ἢ τῆς Σεμέλης (σ. 326, 369, 341), πρὸς πίστωσιν ὅτι ἡ προδῶρειος θρησκεία οὐδαμῶς ἀνετράπη, καίπερ πολλὰς βεβαίως βαθμιαίας μεταβολὰς ὑποστᾶσα ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ μέχρι τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Αἱ κατὰ τὸ 1917 γινώμαι μου αὐταὶ περὶ τῆς ἐπιδιώσεως τῆς θρησκείας τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων δὲν ἔχουσι βεβαίως τὴν ὀξεῖαν σαφήνειαν, καὶ τὴν εὐρύτητα, μεθ' ἧς διακρίνει τὰ πράγματα νῦν ὁ NILSSON, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παροράται, ὅτι τὸ ἐμὸν βιβλίον, ἐν οἷς μέρεσι περιέχει τὰς ἄνω γνώμας, εἶναι τοπογραφικὸν κυρίως, κατεργαζόμενον ὅμως πρῶτην ὕλην χρήσιμον εἰς βιβλία, ὡς εἶναι τὸ ἐξαίρετον ἔργον τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, τὸ διδάσκον ἡμᾶς περὶ σκοτεινοτάτου θέματος.

Εἰς τὰ ἄνω παραδείγματα θὰ γίνῃ δυνατόν, νομίζω, νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ προϊούσης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης. Ἐν ὅμως ἴσως δύναται νὰ μνημονευθῆ ἀπὸ τοῦδε, τὸ τοῦ Πύρρου ἢ Νεοπτολέμου ἐν Δελφοῖς. Ὅτι περὶ τούτου εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς παραδόσεως, περιέλαβεν ἡδῆ ὁ NILSSON εἰς τὸ παλαιότερον

βιβλίον αὐτοῦ Griechische Feste σ. 461 ἐξ. Ὑπενθυμίζομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀσκληπιάδου ἐν Σχολ. Πινδ. Νεμ. 7, 62 λέγοντος: «περὶ μὲν τοῦ θανάτου (τοῦ Νεοπτολέμου) σχεδὸν ἅπαντες οἱ ποιηταὶ συμφωνοῦσι, τελευτῆσαι μὲν αὐτὸν ὑπὸ Μαχαίρεως, ταφῆναι δὲ τὸ μὲν προῶτον ὑπὸ τὸν οὐδὸν τοῦ νεώ, μετὰ δὲ ταῦτα, Μενέλεων ἐλθόντα ἀνελεῖν, καὶ τὸν τάφον ποιῆσαι ἐν τῷ τεμένει». Ὁ Ἀσκληπιάδης δὲν ὀρίζει ἀκριβῶς τίνος ἦτο τὸ τέμενος τοῦτο, ἀν δηλ. ἦτο τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτε ἡ θέσις τοῦ τάφου θὰ ἦτο πιθανὴ πανταχοῦ ἢ πολλαχοῦ τοῦ μεγάλου τούτου τεμένου, ἢ ἦτο τοῦ Νεοπτολέμου, ὅτε ἡ πιθανότης ἀφορᾷ εἰς στενὸν χώρον, δηλ. τὸν ἀριστερὰ τῷ ἐξιόντι ἐκ τοῦ ναοῦ, ὃν ὁ Πινδ. ἔ. ἀ. ὀρίζει «θεοῦ παρ' εὐτε:χέα δόμον», ὁ δὲ Πaus. 10, 24, 6 ἀκριβέστερον: «ἐξελθόντι δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τραπέντι ἐς ἀριστερὰ περίβολός ἐστι καὶ Νεοπτολέμου τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῷ τάφος, καὶ οἱ κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν οἱ Δελφοί».

Ἄλλ' εἰς τὰ βαθέα στρώματα τοῦ ναοῦ μάλιστα κατὰ τὴν πρόσοψιν καὶ πρὸ αὐτῆς, κυρίως περὶ τὸν βωμὸν (πρὸλ. Εὐριπ. Ἀνδρομ. 1088 ἐξ. 1239 ἐξ.), εὐρέθησαν τὰ πλουσιώτατα κοιτάσματα μυκηναϊκῶν ὀστράκων τῶν Δελφῶν. Κάτωθεν δὲ τοῦ ἀναθήματος τοῦ Δαόχου καὶ μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ αὐτόθι πολυγωνικοῦ ἀναλήμματος τοῦ 6^{ου} αἰῶνος καὶ τοῦ ἰσχεγίου, ἔνθα τοποθετεῖ ὁ HOMOLLE καὶ ἄλλοι (BCH, 23, 425, Amer. Journ. of Arch. 1909, 473 ἐξ. POMTOW, Delphika III, 75 PAULY-WISSOWA R. E. Suppl. Band IV, σ. 1195 N^ο 221) τὸ παλαιότερον τέμενος τοῦ Νεοπτολέμου, ὁ BULLE ἐπίστωσεν ὑπὸ τὸν μέγαν βράχον, ὅστις διέσπασε τὸ πολυγωνικὸν ἐκεῖνο ἀνάλημμα, πυκνὸν στρώμα τέφρας καὶ λίαν παλαιὰ ὄστρακα, ἅτινα δυστυχῶς οὐδαμοῦ εὐρίσκω ἀκριβέστερον ὀριζόμενα. Θυσίας δὲ εἰς τὸν Νεοπτόλεμον μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Πausανίας καὶ ὁ Ἡλιόδωρος καὶ ὁ ὑπὸ τούτου παρατιθέμενος Αἰθιοπ. 3, 2 γνήσιος πιθανῶς παλαιότερος ὕμνος. Ἐπομένως ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα λείψανα παλαιᾶς, μυκηναϊκῆς, καὶ ἐν συνεχείᾳ νεωτέρας, μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ Πausανίου, λατρείας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ANALYSE MATHÉMATIQUE.—Sur les fonctions algébroides quotients de deux algébroides bornées*. *Note de M. Théodore Varopoulos.* Présentée par M. C. Maltézos.

1. Ce travail, entrepris sur les conseils de Mr PAUL MONTEL, expose quelques théorèmes concernant les fonction algébroides de la variables x

* ΘΕΟΔ. ΒΑΡΟΠΟΥΛΟΥ.—Περὶ τῶν ἀλγεβροειδῶν αἰτινες, ἐντὸς τοῦ κύκλου ἀκτίνος ἕν, εἶναι πηλίκα περιορισμένων (bornées) ἀλγεβροειδῶν.